

Ebben a cikkben az egyik legszebb, és egyben számomra egyik legkedvesebb magashegyi fogaspontyról lesz szó. Ahogy a cikk címe sugallja, egy nagyon dekoratív, kék színekben pompázó faj kerül terítékre.

A kék özvegy

Az özvegy fogasponty 1924-ben került leírásra Hubbs által, *Xenoo-phorus captivus* néven. Monotipikus genusról van szó, egyedül ezt az egy *Xenoo-phorus* fajt ismerjük. Több szinonim neve is volt már az idők során, például *Goodea captiva*, *Xenoo-phorus erro*, *Xenoo-phorus exsul*. Az első példányát Meek gyűjtötte be 1907-ben, San Luis Potosiban, a Río Panuco rendszerhez tartozó Jesus María patakából. Érdekes-ség, hogy Meek *Goodea atripin-nis*nek azonosította a fajt, s a tévedés csak több mint 15 év múltán tisztázódott. A jelenleg szinonimaként ismeretes *X. exsul* és *X. erro* anno külön fajként volt jegyezve, de túl kevés megkülönböztető bélyeggel rendelkeztek, s a modern tudomány bebizonyította, hogy legfeljebb variánsokról lehet szó. Legközelebbi rokonságban egyébként a *Xenotoca variata* fajjal áll. Rendkívül dekoratív, látványos fogasponty-

fajról van szó, a *Characodon*-fajok mellett az egyik legerősebb színekben pompázó *Goodeidae*. Több területi variánsát is ismerjük, akad köztük mely ezüstös csillogású, van sötétszürke is, a legszínpompásabb viszont a Jesus María patakából ismert változat, melyek gyakorlatilag kobaltkékben irizáló, csillogó színeket öltenek, a hímek különösképp. Egyébiránt nem lehet mintázatáról túl sokat mesélni, mert csak fiatal korban találunk foltokat a testén, kifejezetten a különböző színek harmonikusan, csillogva festenek rajta. Egyes hímek farokúszójának külső szegélye nagyon halványan színezett lehet egy karimában, de az úszók többsége áttetsző.

Alkatra nézve hasonlít a *Zoogoneticus* fajokra, a *Chapalichthyini*-csoport tagja (akárcsak pl. a *Xenotoca*, *Ameca*, *Chapalichthys* fajok is), mindegyikükre jellemző a kissé kihegyesedő fej,

előreugró álkapocs, ez a táplálékuk elfogyasztásában segíti őket. A hím és nőstény példány könnyedén megkülönböztethető farok alatti úszójuk alapján, ugyanis a hímeknél a belső megtermékenyítést szolgáló andropódium fejlődött ki. Színben is akadnak különbségek, a hímek erősebb, élénkebb színekkel bírnak a nőstény példányokhoz képest, de biztos ivari elkülönítést a párzószerv vizsgálata adhat.

A faj elterjedési területe egyre inkább szűkül, jellegzetes előfordulási helye a Río Santa María (mely a Río Panuco rendszerhez tartozik), de megtalálható még a Venados forrás környékén is. Lelőhelyei közül még a Río Tierra Quemada folyása említésre méltó, a legtöbb korábbi élőhelyéről viszont sajnos már eltűnt.

Maradék elterjedési területén jellegzetesen a kisebb folyásokat, patakokat keresi, állóvizekben ritkán találjuk meg. Olyan

vizek lakója, ahol az aljzat homokos-iszapos, s rajta kövek, sziklák hevernek, ezzel számos búvóhelyet nyerhetnek a halak. Leginkább az átlátszó, tiszta vizeket keresi, bár átlátszatlanabb, homályos folyásokban is találkoztak már velük. Túl erős áramlatok nincsenek e területeken, ezt akváiumi tartása során érdemes figyelembe venni, enyhébb, közepes vízmozgást igényel. 1 méteres mélységnél alább ritkán merészkedik. A hűvös vizet kedveli, hiszen tipikusan magashegyi élőterületekről származik.

Lelőhelyén dús a vegetáció, az algavilág gazdag, de emellett például vízi jácintot, békalencsét, hínárféléket is találunk.

Elterjedési területének jellegzetességei nagyon fontosak, hogyha optimális környezetben szeretnék elhelyezni halainkat. Mindenek előtt egy alaposan szűrt, szellőztetett medencére van szükségünk. Fokozottan

ügyeljünk a károsanyag-tartalom hatékony lebontására, ehhez érdemes nagy biológiai szűrőképességgel rendelkező filtert választani. A magashegyi fogaspontyok nem viselik jól a megemelkedett nitrát-tartalmat, mindenképpen sűrű vízcserével igyekezzünk a halak kedvében járni. Ez általában igaz a legtöbb *Goodeidae*-fajra, az özvegy fogaspontyra különösen is, akár heti 15–20%-ot is cserélhetünk vizéből. Oxigénigényes faj, ezt tartsuk szem előtt!

A víz kémhatását illetően a semleges a legmegfelelőbb, 7–7,5 pH körüli értéket igyekezzünk elérni. A túl savas vizet rosszul viselik, de nagyon lúgos se legyen. Lágy vízben nem tarthatóak, legalább 10–14 nk°-s vizük legyen, hazánk vezetékes ivóvízhálózatának többsége alkalmas kémhatását és keménységét tekintve e csodálatos halak tartására. Egyébként nem

nevezném kényes hálnak, az optimális értéktől kissé eltérő kémhatáson, hőmérsékleten rövidebb ideig általában gond nélkül tarthatóak.

Tipikusan hidegvizes faj, 16–22 °C az optimális számára egész év során, viszont rövid ideig akár még a 28 °C-t is tolerálja, tehát akinek például nyáron túlmelegszik az akváriuma néhány hét erejéig, de évközben hűvösebben tudja tartani, a faj annak is alkalmas lehet. Ettől függetlenül igyekezzünk nyáron is hűteni vizüket, 26 °C fölött semmiképp sem előnyös, egészséges rájuk nézve a víz hőmérséklete. Érdemes télen egy hidegebb időszakot beiktatni, ez az ún. nyugalmi időszak, a halak ilyenkor pihennek, leállnak a szaporodással, kicsit lassulnak életfolyamataik is (persze ebből túl sok mindent nem veszünk észre), s felkészülnek a következő szezonra, ami például a

szaporodást illetően a természetben általában februártól júliusig tart. Télen könnyedén tarthatjuk 13–14 °C-on is rövidebb ideig őket, sőt, egyes leírások szerint még picivel 10 °C alatt is aktívak.

Nyáron remekül tarthatóak akár kerti tóban is, érdemes ilyenkor kihelyezni őket, ugyanis az őszi visszahalászáskor hihetetlenül impozáns, erőteljes színű halakat látunk viszont, nagyon jól tesz nekik a természetben található élő eleség és napfény. Ilyenkor szaporodásuk is intenzívebb kicsit, akár 20–25 utódjuk is lehet egyszerre a jól megtermett, jól táplált nőstényeknek.

Akváriumukat igyekezzünk természetesen, kövekkel-sziklákkal berendezni, de a növényeket se felejtsük ki. Az úszónövények segítenek megnyugodni a halaknak, ez a stresszfaktort csökkenti. Emellett én szegélynö-

vényszeret javasolnék inkább, például valiznériával ültessük körbe az akváriumot, esetleg néhány szál hínárt helyezünk még el a kövek között. Bár nem éppen autentikus, de 1-2 kisebb tő *Anubias* is nagyon dekoratív lehet a halak mellett!

Gondozásukra legalább 80 literes akváriumot ajánlok, amiben csapatban helyezzük el halainkat. Lehetőleg egyfajos módon gondoskodjunk róluk, nagyon attraktív és élénk halak, betöltik a teret, nem fogunk hiányolni mellőlük semmit. Ha okvetlenül társítani szeretnénk őket, akkor hasonló méretű, robusztus elevenesülőkkel érdemes együtt tartani halainkat, esetleg közepes-nagyobb harcsafélékkel (pl. torokátum, dianéma). Sajnos eléggé csipkelődős halak (ez a tulajdonság is a *Chapalichthyini*-taxon tagjaira jellemző a leginkább), a náluk kisebb fajokat piszkálják, kergetik,

úszóikat tönkreteszhetik. Sokat úsznak, kergetőznek, gyors halak. Medencéjüket okvetlenül fedjük, mert szívesen ugrálnak. Épp mozgás- és helyigényük miatt hagyjunk akváriumukban sok szabad úszóteret nekik.

Érdekes szociális szerveződésű halak, ugyanis hierarchikus rangsort állítanak fel maguk között. Mindenképp olyan csoportban tartsuk őket, amiben legalább 3-4 hím példány van, mert így megoszlik köztük az agresszió. Gyakran látni rivalizáló, egymást kergető hímekeket, bár komoly, végzetes sérülést nem jellemző, hogy okoznak egymásnak. Mindig több nőstényt tartunk, mint hímeket.

Etetésük általában nem ütközik komolyabb problémába, elfogadják az akváiumi száraz hal-
tápokat, de ahhoz, hogy csillogó színeikben tündököljenek és egészségesek legyenek, szükségük van élő és fagyasztott ki-

egésztésre. Elsősorban növényi táplálékot vesznek magukhoz a természetben, ezért a spirulina-tartalmú tápok ne maradjanak ki étrendjéből, de forrázott zöldek adagolásával is tehetünk egészségükért. Természetesen szükséges néha az élő eleség, vagy fagyasztott megfelelője. A szúnyoglárvát, *Artémiát*, *Daphniát*, *Tubifexet* és grindálférget élvezettel fogyasztják.

Szaporodására is a periodikusság jellemző, leghamarabb kéthavonta ad életet utódoknak, minden szüléshez új párzás szükséges. Ivadékainak száma jellemzően 10-20 körüli, de ritkán, különösen a jól táplált, élet erős nőstények ennél több utódnak is életet adhatnak. A hímek hierarchiája szerint zajlik a párzás, ennek jogáért folytonos csatározásokat vívnak. Az újszülött halak nagyon jól fejlettek, 1–1,5 cm hosszúságúak (a kifejlett halak jellemzően 5–6 cm-re nőnek meg). Születésükkor megfigyelhetjük az ún. trophotaenia-t, ami egyfajta köldökösnórként üzemel, a kishalak akár órákig is húzzák még maguk után, miután világra jöttek. Ivarérettségüket kb. fél év alatt érik el. Nálam bevett tenyésztői gya-

korlat, hogy a kishalak elletőketrecben szülessenek meg, minimalizálendő a veszteséget, de ha nem ezt választjuk, akkor egy nagyon dúsan benövényesített, kisebb akváriumba helyezük át a vemhes nőstényt, ahol az utódok el tudnak bújni. Az esetek többségében ritkán lép fel kannibalizmus. A kishalak élő eleséggel (walterfereg, aprított tubifex), és száraz tápokkal különösebb probléma nélkül felnevelhetők.

Bizonyára az olvasók jól ismerik már a *Goodeidae*-családot, s nem hiszem, hogy túl nagy meglepetést árulok el azzal, hogy az özvegy fogasponty, akváriumaink kék özvegye bizony közvetlenül a kihalás kapujában áll. A természetes populáció igencsak megcsappant, ennek okai közt kell keresnünk például a folyószabályozásokat, eltereléseket, illetve a különböző vizek lecsapolását, felhasználását, valamint a folyások, források kiszáradását. Sajnos emellett még az ember környezetszennyező magatartása is hozzájárul a faj megritkulásához, sok helyütt beleeresztik a folyóba a szennyvizet, akár magánszemélyek, akár gyárak kerüljenek szóba. A faj már teljesen kipusztult az Illescas-rendszerből, a '90-

es évek óta nem találták meg ott. Emellett valószínűsíthető, hogy a korábban jegyzett Moctezuma és Agua de Enmedio forrásvidékeken sem találhatóak már meg. Összesen 3-4 apró populációjáról tudunk a Río Santa María folyásvidékéről, melyből a már említett Río Tierra Quemada-i populáció számlálja a legtöbb egyedet, de sajnos meg kell állapítani, hogy ez is egészen kicsi. Már a 2003-as felmérések is csak 4 populációról tettek jelentést, holott eredetileg 7-et ismertünk. A faj egyedül a felelősségteljes akváriumi tenyésztéssel menthető meg a kihalás küszöbéről, épp ezért ajánlom ezt a fajt minden olyan akvaristának, aki érez magában elég elhivatottságot, hiszen hatékony segítséget tud nyújtani a fajvédelemben, s emellett még dekoratív, lenyűgöző életmódú halakkal foglalkozhat!

Szöveg: Liziczai Márk

Fotó: Anton Lamboj

Felhasznált irodalom:

Michael Kempkes, Michael Köck, Rainer Stawikowski: Beiträge zur Biologie und zum Artenschutz der Hochlandkärpflinge

www.goodeidworkinggroup.com

